

## A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleménye

### A jelmeztervezés szerzői jogi minősítése a filmes műfajban

Ügyszám: SzJSzT – 17/13

#### A Törvényszék által feltett kérdések:

1. A rendelkezésre álló filmek, illetve fényképek alapján a felperes 17. sorszámú beadványában felsorolt filmekhez készültek-e olyan jelmeztervek, amelyek olyan egyéni-eredeti jellegűek, hogy szerzői műnek minősülnek?
2. A felperes 17. sorszámú beadványában felsorolt filmek kapcsán a jelmeztervező filmalkotónak minősül?
3. A szerzői műnek minősülő, televíziófilmhez készített jelmeztervek közös jogkezelésbe tartoznak? Mely jogkezelő szervezet foglalkozik ezekkel?
4. A szerzői műnek minősülő jelmeztervek sugárzás, illetve többszörözés és terjesztés útján történt, a 17. sorszámú beadványban megjelölt felhasználásáért eltúlzottnak tekinthető a felperes által megjelölt 100.000 Ft szerzői díj-igény?

#### Az eljáró tanács válasza a bíróság által feltett kérdésekre:

Az eljáró tanács a megkereső bíróság kérdéseire adott válaszait a bíróság kérdéseinek keretein belül, az irányadó jogszabályok alapján, a rendelkezésre álló perbeli dokumentációt és a kialakult jelmeztervezői gyakorlatot figyelembe véve az alábbi szempontok alapján adja.

#### Alkalmazandó jog:

A per tárgyává tett filmalkotások 1976-ban, 1977-ben, 1984-ben, valamint 1986-ban készültek.

Az **1999. évi LXVII tv.** (a továbbiakban: **Szjt.**) hatálybalépése (1999.09.01.) előtt keletkezett művekkel kapcsolatos anyagi jogokra az új jogszabályokat kell alkalmazni. Az **Szjt. 107. § (1) bekezdése** értelmében a felhasználási szerződésekre vonatkozó új rendelkezések azonban csak a törvény hatálybalépését követően megkötött felhasználási szerződésekre irányadóak. Erre tekintettel az új Szjt. hatálybalépése előtt érvényesen megkötött felhasználási szerződésekre az **1969. évi III. tv.** (a továbbiakban: **régi Szjt.**) és végrehajtási rendeletei alkalmazandóak.

Az eljáró tanács megállapítja, hogy a periratok alapján a felperesi jogelőd által aláírt, a perbeli filmalkotásokra vonatkozó felhasználási szerződés nem áll rendelkezésre, annak érvényes létrejötte és tartalma, a díjazás mértéke és módja, illetve az esetleges további díjazásról való lemondás a per eddigi adatai alapján nem bizonyított.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a perben nem nyert igazolást, hogy az alperesi jogelőd egyszeri felhasználáson túl jogosultságot szerzett volna a filmalkotások ismételt sugárzására és egyéb felhasználására. Az **5/1970. (VI.12.) MM rendelet** sugárzási és megfilmesítési szerződésekre irányadó - alperes jogelődje, mint filmelőállító szervezet jogszerzését megalapozó - szabályai felhasználási szerződés hiányában **nem vehetők figyelembe jelen ügyben.**

A fenti tényekre és az idézett hatályba léptető rendelkezésekre tekintettel – **a felperes által a per tárgyává tett filmalkotások és felhasználások esetében az új Szjt. rendelkezései alkalmazandóak.**

Az új Szjt. jelen ügyben irányadó szabályai - a kereset tárgyát képező felhasználásokra is figyelemmel - különösen az alábbiak:

*„16. §. (1) A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.”*

*„16.§. (4) Ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. A díjazásról a jogosult csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le. Ha a törvény a felhasználási szerződés érvényességét megszabott alakhoz köti, a díjazásról való lemondás is csak a megszabott alakban érvényes.”*

*„16. §. (6) Jogosulatlan a felhasználás különösen akkor, ha arra törvény vagy az arra jogosult szerződéssel engedélyt nem ad, vagy ha a felhasználó jogosultságának határait túllépve használja fel a művet.”*

*„26.§. (6) Az ismételt sugárzást lehetővé tevő rögzítéshez a szerző külön engedélyre szükséges. A felvétel minden egyes felhasználásáért díjazás jár.”*

A keresettel érintett felhasználási módok (új Szjt. szerint) és felhasználási időszakok:

- **ismételt nyilvánossághoz közvetítés sugárzással**  
jogalap: Szjt. 26.§. (1) bekezdés  
időszak: 2005. július 20-tól 2012. július 7-ig
- **DVD hordozón való többszörözés (rögzítés és másolat készítése)**  
jogalap: Szjt.18.§.  
kiadás éve: 2006/ 2010
- **DVD hordozón való terjesztés**  
jogalap: Szjt. 23.§.  
kiadás éve: 2006/2010

A perbeli filmek DVD forgalmazása a rendelkezésre álló információk (kiadói szerződés, DVD borító) szerint 2006 év és 2010 év közé tehető. Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a felperes 17. sorszámú beadványában pontosított kereseti kérelme ismételt sugárzások utáni jogdíjra vonatkozik. A 2012. szeptember 21-ei tárgyaláson szóban előterjesztett kereseti kérelme viszont a periratokhoz csatolt 4 db DVD többszörözése és terjesztése után díjigényre is kiterjed (lsd. 18. sorszámú jegyzőkönyv. 4. o.), azonban a díjigény összegszerűsége nem került külön megjelölésre. Emellett a DVD forgalmazás adataira (megjelenési és értékesített példányszám, fogyasztói ár, alperes által realizált bevétel, forgalmazói részesedés stb.) nincsenek peradatok.

Előzetes megállapítások:

Az eljáró tanács a konkrét kérdések megválaszolása előtt, az ügy megalapozottabb elbíráláshoz, a jelmezterv és a jelmez szerzői jogi minősítése körében néhány elvi jelentőségű előzetes megállapítás rögzítését, valamint a filmes jelmeztervezői gyakorlat részletesebb elemzését látta szükségesnek.

### 1.1. Szerzői művek törvényi védettsége

Az Szjt. 1.§. (2) bekezdése értelmében szerzői jogi védelem alatt áll – függetlenül attól, hogy a törvény megnevezi-e – az irodalom, tudomány és művészet minden alkotása.

A szerzői jogi védelem másik pozitív feltétele, hogy az alkotás a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellegű legyen (**Szjt. 1.§. (3) bekezdése**).

#### 1.2. A jelmezterv és a jelmez, mint szerzői művek

A hatályos szerzői jogi szabályozás szerint mind a jelmez, mind annak terve (jelmezterv) főszabályként szerzői műnek minősül.

Az **Szjt. 1. § (2) bekezdésének** példálódzó felsorolása külön is nevesíti a jelmezt és a jelmeztervet, mint szerzői alkotásokat.

*„Szjt. 1.§. (2) Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen:*

***n) a jelmez, a díszlet és azok terve.***”

A szerzői jogi törvény idézett bekezdését – a bírói gyakorlat és a szakmai szokásjog tapasztalatait figyelembe véve – 2013. április 1-ei hatállyal pontosították, kiegészítve az n) pontot a díszlet és jelmez műkategóriákkal. Ezen törvénymódosítással a jogalkotó a jelmez szerzői mű jellegét megerősítette.

Az Szjt. perbeli felhasználások idején hatályos szövege a jelmezt és díszletet kifejezetten nem nevesítette ugyan, de a Szjt. 1§.-ának nem taxatív szabályozási elvére, valamint a kialakult bírói és szakmai gyakorlatra is tekintettel **a jelmez céljára készült öltözék a perbeli felhasználások idején is szerzői műnek minősült.**

E körben az eljáró tanács hivatkozik **Gyertyánfy Péter** „*A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól (1.)*” című, jelmezekre irányadó bírói gyakorlatot elemző cikkében kifejtett álláspontra:

*„...a jelmez az általános ruha-tervekhez, szabásmintákhoz képest távolabb van a cél általi meghatározottságtól és közelebb a díszítő és jellemző-gondolati művekhez, vagyis a szűkebb értelemben vett képzőművészeti alkotásokhoz. Itt ritkábban merül fel a használati célú művek szerzői jogi védelmének alap problémája, az, hogy a funkció meghatározó ereje kizárna minden szellemi mozgásteret. A terv eredményét, a háromdimenziós megvalósítást inkább műtárgyként és nem áruként hozzák forgalomba – utóbbi az ipari tervezőművészeti alkotásra jellemző.” (Gyertyánffy Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól (1.) – Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle - 2012)*

**A jelmeztervek önmagukban is műalkotások, azonban szerepük a felhasználás során másodlagos,** legfeljebb kiállításon vagy a produkció promóciója során szokták nyilvánosan felhasználni őket. Céljuk a jelmeztervező vizuális elképzelésének, koncepciójának bemutatása a producer, a felhasználó, továbbá a produkció kreatív alkotó csapata (rendező, operatőr, díszlettervező, koreográfus stb.), valamint a kivitelezők számára. A terveket a prezentációt követően elfogadják, majd azok a jelmezek kivitelezéséhez nyújtanak segítséget és pontos iránymutatást. **A tervező alkotó szellemi tevékenysége a megvalósuló jelmezekben manifesztálódik,** azok magukban hordozzák a kreatív alkotó szellemi tevékenység eredményét. Mindezen sajátosságok miatt a gyakorlatban természetesen nem a jelmezterv, hanem **a jelmez felhasználása a meghatározó, elsődleges forma.**

A jelmez szerzői műként történő értelmezését erősíti az **Szjt. 36.§. (3) bekezdésének** azon rendelkezése is, mely **a televíziós műsorszolgáltatásban a szabad felhasználás köréből kifejezetten kivonja a díszlet és jelmez céljára készült alkotásokat.**

A fent idézett törvényi – nem taxatív – szerzői mű felsorolás természetesen nem jelenti azt, hogy minden egyes jelmezterv és jelmez egyéni, eredeti jellegű, azok megítélése és minősítése esetenként lehetséges.

### 1.3. Jelmeztervezői tevékenység

Az eljáró tanács véleményének kialakítása során vizsgálat tárgyává tette a **jelmeztervezői tevékenységet** a kialakult bel- és külföldi szakmai gyakorlatban, amely a filmiparban elterjedt nemzetközi koprodukciók miatt egységesnek mondható, így a nemzetközi filmszakmai szokásjog az összehasonlító elemzésre alkalmas.

A Magyar Színházművészeti Lexikon a színpadi jelmeztervezés definícióját tartalmazza.

A filmes jelmeztervezés tartalmi elemeinek és sajátosságainak meghatározására a külföldi szakirodalomban található példa. A filmes jelmeztervezés nemzetközileg elismert szakértője, **Deborah Nadoolman Landis** „*Mi a jelmeztervezés?*” című írásában így foglalta össze a filmes jelmeztervezés lényegét:

*„A jelmeztervezés nem csak a ruhákról szól: a filmben történetmesélő és vizuális célja is van. A jelmeztervező autentikus karakterek kreálásával, színek, textúrák, sziluettek használatával a forgatókönyvet és a rendezőt segíti, egyensúlyt biztosítva a képkomponálásban.”*

*„Függetlenül attól, hogy a film kosztümös, 'fanthasy', vagy modern stílusú, mindegyik előzetes kutatómunkát igényel. A tervezőt inspirálja a művészet, az irodalom, fotográfiák, a természet, a zene, gyermekkori emlékei és más filmek, valamint mindezek szabad asszociációja.”*

*„A jelmeztervezők többsége a kortárs jelmezek tervezését nehezebb feladatnak tartja.”, „A jelmezek akkor sikerülnek jól, ha a nézőközönség nem veszi észre őket, de ugyanakkor szorosan kapcsolódnak a karakterekhez.”, „A hollywood-i filmgyártás történetében a mozgófilmekhez tervezett, vásárolt, bérelt és gyártott ruhák kombinációját használták. A filmtől függően a jelmeztervező felvázolja a jelmezeket, amelyeket kiviteleznek vagy vásárolják és öregítik, patinázzák azokat.”*

*„Semmis sem hétköznapi vagy a véletlen műve, ami a filmvásznon megjelenik – minden egyes kiegészítő és jelmez a jelmeztervező szándékos választásának eredménye és végső soron a rendezőé.”*

*„A jelmezek sokkal többek, mint ruhák, megtestesítik a karakter pszichológiai, szociális és érzelmi állapotát, a forgatókönyvben meghatározott adott pillanatban.” „A jelmezek megjelenítik egyéniségünket és komplex személyes történeteket hordoznak múltunkból és jelenünkől. A filmes jelmezeknek mindezt ki kell fejezniük és ugyanakkor illeszkedniük kell a díszlethez és a fényhatásokhoz, valamint a film korszakához és műfajához is.”*

**(„What is costume design?” - Hollywood Costumes, V&A Publishing Victoria and Albert Museum, 2012 London)**

A több évtizedre visszatekintő filmszakmai gyakorlatban a jelmeztervezést önálló alkotói tevékenységként tartják számon. A jelmeztervező lényegi szerepet játszik a film képi világának kialakításában, valamint a történet vizuális megjelenítésében, a karakterek megformálásában.

A **filmes jelmeztervezői alkotói folyamat** szokásos részelemeit tekintve rendszerint a forgatókönyv, továbbá a rendezői, operatőri és díszlettervezői koncepció megismerésével indul. Ezt egy előkészítő folyamat követi, melynek során a tervező a film stílusát, korszakát, a kiválasztott szereplőket, filmben alakított karakterüket tanulmányozva kutatást végez az adott kor, stílus, közeg, divat területén. Ezen előkészítő folyamat eredményeként kialakul a jelmeztervező átfogó és szereplőkre lebontott konkrét vizuális elképzelése, koncepciója. Az alkotói folyamat során a jelmeztervező számos tényező figyelembe vételével a forgatókönyv kontextusában, a dramaturgiai szituációk, helyszínek, kor, évszakok, napszakok, világítási hatások, szereplők alkati adottságai és személyiségjegyei mentén alakítja ki a filmben felhasználásra kerülő jelmezek együttesét. A jelmezek stílusával, színvilágával, anyagával, sziluettjével, kiegészítők kiválasztásával a jelmeztervező határozza meg a film

karaktereinek megjelenését és megteremti a vizuális összhangot a díszlettel és az operatőri képi világgal. A film műfajától, a megbízás jellegétől, a filmgyártó igényeitől, a tervezésre rendelkezésre álló időtől és a költségvetéstől függően jelmeztervek vagy vázlatok, anyag- és színminták, smink- és maszktervek, illetve a jelmeztervező koncepcióját, jelmezek stílusát, színvilágát, szereplők karakterét szemléltető hangulatképek (un. „mood”) készülnek. Ezt követően, illetve ezzel párhuzamosan elkezdődik a jelmezek és jelmez-kiegészítők (cipők, kalapok, fejdíszek, ékszerek, díszítők stb.) kivitelezésének, beszerzésének és összeállításának folyamata, amelynek során ruhapróbákon véglegesítik a szereplők öltözékét az egyes jelenetekhez. A jelmeztervező látja el a jelmezek kivitelezésének, patinázásának, átalakításának, festésének művészeti ellenőrzését. A jelmeztervező a forgatás során is aktívan részt vesz a jelmezek alakításában, véglegesítésében, a mellékszereplők, statiszták jelmezeinek összeállításában.

A fent ismertetett gyakorlat a felperesi jogelőd alkotói időszakára is jellemző volt. Értelemszerűen abban a korszakban több volt a manuális megoldás, míg a mai jelmeztervezők számára szélesebb körű technikai eszközök állnak rendelkezésre, de a jelmeztervezés lényegét, jelentőségét és szerzői jogi minősítését mindez nem befolyásolja.

A fentiek alapján megállapítható, hogy **a filmkészítés során nem minden esetben készülnek jelmeztervek.** Azokra elsősorban a jelmez-kivitelezést igénylő filmeknél, így különösen az un. kosztümös és fantázia filmeknél van szükség. A filmgyártásra rendelkezésre álló időtől, költségvetési kerettől, illetve a jelmeztervezői munkára szánt honorárium keret összegétől is függően a modern, kortárs jelmezes filmekhez is készülhetnek jelmeztervek.

**A filmszakmai gyakorlat alapján megállapítható, hogy a jelmeztervezői alkotói folyamat egyik, de nem szükségképpen részeleme a jelmeztervek készítése.** Erre tekintettel önmagában az a tény, hogy egy filmhez nem készülnek vagy nem minden egyes jelmezhez készülnek jelmeztervek még nem zárja ki a jelmeztervező alkotói minőségét.

Az eljáró tanács válasza a bíróság által feltett konkrét kérdésekre:

- A. Az eljáró tanács mindenekelőtt hangsúlyozni kívánja, hogy önmagában azon körülmény, miszerint a felperesi jogelőd esetlegesen nem vagy csak részben készített konkrét jelmezterveket az adott filmekhez, nem zárja ki azt, hogy az egyes filmalkotások tekintetében jelmeztervezőnek, illetve filmszerzőnek minősüljön és ily módon az adott audiovizuális művön és az azok részét képező jelmezeken szerzői joga álljon fenn.
- B. Egy adott filmalkotáshoz vagy más produkcióhoz tervezett jelmezek együttese abban az esetben is hordozhat egyéni eredeti jelleget, ha azok egyes részei nem egyedi jellegűek.
- C. A szerzői jogi megítélés szempontjából szükséges továbbá különbséget tenni a felhasználás módja és jellege szempontjából is, mivel az más jogi megítélést eredményezhet. Eszerint elhatárolandó egymástól egy filmalkotás és ily módon a benne foglalt jelmezek összességének, illetve azonosítható részének felhasználása, illetve az egyes jelmezek kiragadott felhasználása.

#### **Ad.1**

Az eljáró tanács a bíróság azon kérdésének megválaszolása során, mely szerint „*a felsorolt filmekhez készültek-e olyan jelmeztervek, amelyek olyan egyéni-eredeti jellegűek, hogy szerzői műnek minősülnek?*”, a Törvényszéknek az eljáró tanács rendelkezésére bocsátott periratokat vette alapul. Ennek alapján a tanács megállapítja, hogy **a felperes 17. sorszámú beadványában felsorolt filmekhez kapcsolódó jelmeztervek a periratok között nem azonosíthatóak.** Azon kérdés, hogy a felperesi jogelőd készített-e egyéni-eredeti jellegű jelmezterveket a perbeli filmalkotásokhoz, **a konkrét jelmeztervek ismeretében lenne megválaszolható.**

Mindazonáltal a perbeli filmalkotások megtekintése alapján az eljáró tanács álláspontja szerint **a perbeli filmalkotások, azok látványvilága, karaktereinek és jelmezeinek együttese**

**megkülönböztethető, egyéni eredeti jelleget hordoz**, a jelmeztervező szellemi tevékenységének, alkotó közreműködésének eredménye.

Olyan esetben, amikor az egyes jelmezek nem egyéni eredeti jellegűek (pl. beszerzett, illetve kölcsönzött konfekció ruhák) a filmalkotás, annak látványvilága és az ahhoz készült jelmezek együttese egyéni eredeti jellegű alkotásnak minősülhet és szerzői jogi védelmet élvezhet.

Az alperes azon perbeli védekezésével kapcsolatban, hogy az egyes jelmezek mindennapos, utcai viseletek, így nem élveznek szerzői jogi védelmet, az eljáró tanács hivatkozik az **Szjt 1.§. (3) bekezdésére**, mely szerint *„A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értéktől.”*

Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a jelen pernek nem a filmbeli szereplők egyes jelmezeinek kiragadott felhasználása (pl. más filmalkotásban történő felhasználása, rögzítése, sugárzása, terjesztése stb.) a tárgya, hanem a filmalkotás, mint összetett mű egészének felhasználása.

Ily módon az eljáró tanács álláspontja szerint az alperes jelmezek minőségével, jellegével, esztétikai jellemzőivel vagy az alkotás színvonalával kapcsolatos perben kifejtett véleménye az ügy jogi megítélése szempontjából irreleváns. Szintén nem irányadó jelen ügyben a Szerzői Jogi Szakértő Testület alperes által hivatkozott **SZJSZT 2/2006. számú** szakvéleménye, amely egyes jelmezek színpadi előadásból kiragadott felhasználására vonatkozott és amely állásponttal az eljáró bíróság ítéletében nem értett egyet, azt ítéletének meghozatala során figyelmen kívül hagyta (**Győri Ítéletábra Gf.IV.20.228/2005/30.**)

**Tekintettel arra, hogy az egyes jelmezek kiragadott felhasználása nem tárgya a jelen pernek, így abban a kérdésben, hogy a felperesi jogelőd által tervezett egyes jelmezek egyéni eredeti jellegűek-e, az eljáró tanácsnak nem feladata állást foglalni.**

A fentiek előrebocsátása mellett – elvi jelentőséggel - meg kívánjuk jegyezni, hogy - a jelmeztervezői gyakorlatot figyelembe véve – modern konfekció ruhák alkalmazása esetén sem zárható ki, hogy egyes jelmezek az adott mű, karakter és a filmalkotás esetében ikonikussá, egyéni eredeti jellegűvé, így szerzői jogilag védetté válhatnak és ily módon ezen jellegzetes jelmezek más műben történő felhasználása vagy másodlagos kereskedelmi hasznosítása az alkotók engedélyéhez kötött (Izd. **SZJSZT 13/2003**).

**Összegezve az eljáró tanács választát:** a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján nem állapítható meg, hogy a per tárgyává tett filmekhez a felperesi jogelőd készített-e szerzői műnek minősülő, egyéni-eredeti jellegű jelmezterveket. Az eljáró tanács álláspontja szerint az egyéni-eredeti jellegű jelmeztervek hiánya azonban nem zárja ki azt, hogy a felperesi jogelőd jelmeztervezőként szerzőnek, illetve filmalkotónak minősüljön és a jelmeztervezői szellemi alkotó tevékenysége során létrehozott audiovizuális mű, valamint annak részét képező jelmez, illetve azok együttese szerzői jogi védelmet élvezzen.

## **Ad. 2**

A perben felsorolt filmek nem vitásan az **Szjt. 64.§. (1) bekezdése szerinti filmalkotásnak** minősülnek.

Az Szjt. filmalkotásokról és más audiovizuális művekről szóló IX. fejezete általános szabályként rögzíti, hogy **filmszerzőnek** minősülnek mindazok, akik a film létrehozásában alkotó módon működtek közre.

*„64. § (2) A filmalkotás szerzői a film céljára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá. E rendelkezés nem érinti a filmben felhasznált egyéb művek szerzőinek e törvényben biztosított jogait.”*

Film tehát összetett, többszerzős mű, különböző szerzői tevékenységet (rendező, operatőr, forgatókönyvíró, zeneszerző, díszlet- és jelmeztervező, koreográfus stb.) és műformát (forgatókönyv, zene, díszlet, jelmez stb.) vegyítő alkotói együttműködés eredménye.

A jelmeztervezők a nemzetközileg elfogadott szakmai gyakorlat szerint - a rendezővel, operatőrrel és forgatókönyvíróval együtt - a filmalkotói kreatív csapat részei, **filmszerzőknek és azon belül mozgóképi alkotóknak minősülnek.**

A rendezőhöz, operatőrhöz és a díszlettervezőhöz hasonlóan, **a jelmeztervezői alkotói tevékenység a filmalkotásban, az abban rögzített látványban, képi világban manifesztálódik.**

Megállapítható tehát, hogy minden drámai cselekményt tartalmazó filmalkotás elkészítésében jelmeztervezőként részt vevő személy filmszerzőnek minősül és a közreműködésével létrehozott filmalkotáson szerzői jogok illetik meg.

Az eljáró tanács álláspontja szerint az **Szjt. 94/B.§.(1) bekezdése** alapján a felperesi jogelőd szerzősége mellett törvényi vélelem áll fenn.

*„94/B. § (1) Az ellenkező bizonyításáig azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették”.*

A rendelkezésre álló periratok alapján (vége főcím, stáblista, DVD felhasználási szerződés) a felperesi jogelőd látta el a perbeli filmek esetében a jelmeztervezői feladatokat, így az ellenkező bizonyításáig őt kell a filmekben foglalt jelmezek szerzőjének tekinteni.

**Összegezve az eljáró tanács válaszát:** a felperes 17. sorszámú beadványában felsorolt filmek kapcsán a jelmeztervező filmalkotónak minősül. A felperesi jogelőd jelmeztervezőként alkotó módon járult hozzá a filmek egésznek kialakításához, önálló szellemi tevékenysége eredményeként egyéni-eredeti jellegű filmalkotások és azok képi világának lényegi részét képező jelmez együttesek jöttek létre, amelyhez a felperesi jogelődnek, mint filmszerzőnek (mozgóképi alkotónak) szerzői joga fűződik.

### **Ad. 3**

A díszlet- és jelmeztervezők jogosulti csoportjának közös jogkezelési rendszere jelenleg átalakulóban van.

#### 3.1. A jelmeztervezőket érintő hatályos és a perbeli felhasználási időszakokra irányadó közös jogkezelési rendszer

A közös jogkezelő szervezeteket Magyarországon műtípusonként, illetve szomszédos jogi teljesítményenként tartják nyilván.

A jelmeztervezés a képző- és iparművészet területére sorolható, sajátos vizuális alkotási forma. A tervezők képzését a Képzőművészeti Egyetem Látványtervező Tanszéke végzi. A jelmeztervek és az egyéni eredeti jellegű jelmezek **képző-, illetve iparművészeti műalkotások.** Ugyanakkor a filmes jelmeztervezés esetében az alkotó tevékenység eredményeként **filmalkotás** is létrejön. A filmes műfajban a közös jogkezeléssel érintett felhasználások körében nem a filmben foglalt jelmezeknek, hanem magának a filmnek a felhasználása (ismételt sugárzása, többszörözése, terjesztése, kábeles továbbközvetítése, magáncélú másolása stb.) a jellemző. A jelmeztervek és jelmezek esetében a kiállítás, illetve a nyomtatott vagy elektronikus reprodukció (művészeti magazinok, kiadványok stb.), illetve a hagyományos értelemben vett képző- és iparművészeti alkotásokhoz hasonló kulturális magazinműsorokban történő bemutatás (pl. egy kiállítási anyag vagy színházi előadás részleteinek bemutatása) a szóba jöhető felhasználás.

A filmalkotások közös jogkezelésére bejegyzett társaság a **FILMJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete**, amely a nyilvántartási adatai szerint jelenleg a filmelőállítók, valamint a filmírók, filmalkotások rendezői és operatőrei jogosult csoportja körében végez közös jogkezelést, tervezők javára nem.

A képző-, ipar- és fotóművészek szerzői jogainak kollektív kezelésére 1997-ben létrejött szervezet a **HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület**.

A HUNGART a vizuális művészek érdekében és javára ellátja a szerzői jogi törvény értelmében **kötelező közös jogkezelést**, valamint a jogosultak akaratából történő, **önkéntes közös jogkezelést** (az un. kiterjesztett közös jogkezelést).

A kötelezően közös jogkezelésbe tartozik a szabad felhasználások, magáncélú másolások ellentételezésére beszedett jogdíjak, így az üres képhordozók gyártóitól és importőreitől beszedett, **üres kazetták árába beépített díj, a kábeltelevíziók által fizetett jogdíj, valamint a reprográfiai jogdíj**. Az üres kazetta, kábel-TV és reprográfiai jogdíjakat az Artisjus és a Reprográfiai Szövetség szedi be és a képző-, ipar-, fotóművészekre eső hányadot átutalja a HUNGART-nak.

A kiterjesztett közös jogkezelésbe tartozik a már egyszer nyilvánosságra hozott képző-, ipar- és fotóművészeti alkotás bármely további, változatlan felhasználásának engedélyezése, akár **nyomtatott formában, akár sugárzás vagy az internet útján**.

**A HUNGART által kezelt kiterjesztett (önkéntes alapú) közös jogkezelés hatálya alá tartozó jogok köre a perrel érintett időszakokban:**

**I. Az 1997. április 28-tól 2000. augusztus 31-ig hatályos, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium (MKM) által közzétett nyilvántartási adatok:**

*„6. A jogosultak elhatározásán alapuló, az 5. pontban fel nem sorolt közös jogkezelésbe tartozó szerzői és/vagy szomszédos jogok a (rég) Szjt. és a Vhr. megfelelő rendelkezéseinek megadásával:*

*- a (rég) Szjt. 13. §-a rendelkezése alapján - tagok részére - az építészeti, műszaki, képző-, ipar- és ipari tervezőművészeti alkotások, alkalmazott grafikai művek, kisplasztika, érem és plakett, képgrafikai alkotások művészi fényképek **másodlagos felhasználásai**, azaz*

*a) az elkészült műről másolat készítése, és/vagy bármely módon történő többszörözése, pl. fényképen stb.,*

*b) ugyanezen művek műpéldányainak bérbeadása és haszonkölcsönbe adása (rég) Szjt. 18. §),*

*c) megfilmesítése (rég) Szjt. 42. §).*

*d) sugárzása (rég) Szjt. 34. §).”*

**II. A 2000. szeptember 1-től 2011. január 9-ig hatályos, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (NKÖM) által közzétett, majd a 2011. január 10-től 2011. december 18-ig hatályos a Nemzeti Erőforrás Minisztériuma (NEFMI) által a [www.nefmi.gov.hu](http://www.nefmi.gov.hu) honlapon, továbbá a HUNGART [www.hungart.org](http://www.hungart.org) honlapján közzétett nyilvántartási adatok:**

*„HUNGART nyilvántartási adatai*

*6. A jogosultak elhatározásán alapuló, az 5. pontban fel nem sorolt közös jogkezelésbe tartozó szerzői és/vagy szomszédos jogok az Szjt. megfelelő rendelkezéseinek megadásával:*

*- az Szjt. 18. §-a rendelkezése alapján, a tagok és képviseltek részére a képző-, ipar, fotóművészeti, ipari tervezőművészeti alkotások, (Szjt. X. fejezet) másodlagos felhasználásai, azaz:*

*a., a mű anyagi hordozón való - közvetlen vagy közvetett - másodlagos rögzítése bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint egy vagy több másolat készítése a rögzítésről,*



*b., ugyanezen műveknek a nyilvánossághoz közvetítése sugárzással vagy másként (Szjt. 26.§),  
c., ugyanezen művek kiállítása (Szjt. 69.§).”*

III. **2011. december 19-től 2012. július 4-ig hatályos, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) [www.kjk.sztnh.gov.hu](http://www.kjk.sztnh.gov.hu) honlapján közzétett nyilvántartási adatok:**

**„Nyilvánossághoz közvetítés sugárzással vagy másként**

*A jog teljes leírása: Műveknek a nyilvánossághoz közvetítése sugárzással vagy másként – Szjt. 26.§.*

**Többszörözés**

*A jog teljes leírása: Művek többszörözése, másodlagos felhasználása – Szjt. 18.§. (1), (2).”*

IV. **2012. július 5-től hatályos, SZTNH honlapján közzétett nyilvántartási adatok:**

*„A közös jogkezelésbe tartozó jogok megjelölése*

**3.02. másodlagos felhasználás**

*A jog teljes leírása: 3.02. a képző-, ipar-, fotó-, ipari tervezőművészeti alkotások **másodlagos felhasználásai** [Szjt. 18. § alapján; a jogosultak elhatározásán alapuló (önkéntes) közös jogkezelésbe tartozó vagyoni jog] (\* a jogosult az érintett közös jogkezelő szervezethez intézett írásbeli nyilatkozatában előzetesen tiltakozhat művei vagy kapcsolódó jogi teljesítményei felhasználásának közös jogkezelés körében történő engedélyezése ellen az Szjt. 87. § (3) bek. alapján)*

**3.14. művek nyilvánossághoz közvetítése**

*A jog teljes leírása: 3.14. Képző-, ipar-, fotóművészeti, ipari tervezőművészeti alkotások **sugárzással történő nyilvánossághoz közvetítésének joga** [Szjt. 26. §; a jogosultak elhatározásán alapuló (önkéntes) közös jogkezelésbe tartozó vagyoni jog] (\* a jogosult az érintett közös jogkezelő szervezethez intézett írásbeli nyilatkozatában előzetesen tiltakozhat művei vagy kapcsolódó jogi teljesítményei felhasználásának közös jogkezelés körében történő engedélyezése ellen az Szjt. 87. § (3) bek. alapján).”*

A nyilvántartási adatok korábbi változatai – különösen az 1997-es alapításkori adatok – arra utalnak, hogy a HUNGART a már nyilvánosságra hozott, hagyományos értelemben vett (tipikusan önálló műalkotásként funkcionáló) képző- és iparművészeti alkotásokra, azok másodlagos felhasználásának közös jogkezelésére jött létre, jogkezelői tevékenységét, műsoradat monitorozását, felosztási szabályzatát és díjszabásait is ennek megfelelően alakították ki. A filmes jelmeztervek és jelmezek értelemszerűen nem a filmtől függetlenül jönnek létre, nem másodlagosan lesznek rögzítve egy filmalkotásban, hanem eleve a filmben való rögzítés céljából jönnek létre, annak részeként kerülnek nyilvánosságra. A film létrejötte előtt nem volt önálló létük, nem voltak nyilvánosságra hozva, a filmen kívüli felhasználásuk is ritkább (pl. kiállítás, jelmezkölcsönzés).

A jelmeztervező műve film esetében az Szjt. 29. §. értelmében átdolgozásra kerül, tekintve, hogy megfilmesítés történik. **A film sugárzása esetén nem a jelmezterv, hanem a film kerül felhasználásra.**

**A HUNGART nyilvántartásba vétele, illetve díjszabása a perbeli felhasználások idején nem tartalmazta és jelenleg sem tartalmaz a film felhasználása esetére irányadó díjszabást, hanem kizárólag a jelmezterv, illetve a jelmez önálló felhasználásaira vonatkozik.**

A HUNGART jogkezelői gyakorlatát vizsgálva rögzíti az eljáró tanács, hogy ténylegesen 2010. január 1-től kezdte meg a díszlet- és jelmeztervezők már nyilvánosságra hozott műveinek másodfelhasználásának közös jogkezelését, a műsoradatok gyűjtését. Az első jogdíjak felosztására 2011 évben került sor.

A HUNGART által ténylegesen kezelt, a jelmeztervezők részére beszedett jogdíjak köre jelenleg az alábbi:

- **üres képhordozó díj** (az üres képhordozók forgalmazása után fizetendő díj a sugárzott, illetve képhordozón terjesztett művek magáncélú másolására tekintettel – Felosztási Szabályzat 17. pont)
- **kábeltvé díj** (a sugárzott vagy vezetéken terjesztett eredeti műsorok vezeték útján a nyilvánossághoz való egyidejű, változatlan továbbközvetítése fejében fizetendő díj – Felosztási Szabályzat 18. pont)
- **reprodukciós díj** (pl. nyomtatott vagy elektronikus sokszorosítás, internet letöltés, kiállítás esetén fizetendő díjak – Felosztási Szabályzat 15. pont)
- **másodlagos sugárzásért járó díj kizárólag a közszolgálati televíziók művészeti magazinjaiban** bemutatott magyar film- és színházi előadás részletek díszlete és jelmeze után (Felosztási Szabályzat 16. pont).

A reprodukciós díj a felhasználók bejelentése és díjfizetése után kerül felosztásra az alkotók között. Az üres képhordozó, kábeltvé és másodlagos sugárzási díjak felosztása a közszolgálati televíziók által sugárzott műsortartalom alapján történik. A művészeti magazinok közvetlenül szolgáltatnak adatot a HUNGART-nak. Az ily módon rendelkezésre álló összesített műsoradatokat és műsoridőt az egyes alkotókra név szerint lebontva a jogkezelő feldolgozza és a tárgyévét követő felosztás során a keletkezett díjat az alkotóknak kifizeti.

A film sugárzása és egyéb felhasználásai esetén az **Szjt. 66. §. (3) bekezdése** előírja, hogy „*a szerzőt minden egyes felhasználási mód tekintetében külön-külön díjazás illeti meg. A felhasználáshoz kapcsolódó bevételnek minősül az a támogatás is, amelyet az előállító a film megvalósításához kap. A díj megfizetésére az előállító köteles.*”

A **66.§. (5) bekezdése** előírja továbbá, hogy a szerzőt a film felhasználásaival kapcsolatban díjig elszámolási igény illeti meg, melyet legalább évente kell teljesítenie a film előállítójának.

*„Szjt. 66.§. (5) Az előállító évente legalább egyszer köteles a filmalkotás felhasználásához kapcsolódó bevételeiről a szerzőnek felhasználási módoként írásban elszámolni.”*

Megállapítható, hogy a **HUNGART bejegyzése és közös jogkezelési gyakorlata, nem terjed ki az Szjt. 66. §. (5) bekezdése szerinti igényre, így a filmalkotások és az abban foglalt jelmez televíziós sugárzására, többszörözésére és terjesztésére**, emiatt ezen felhasználásokra vonatkozóan engedélyezést nem folytat, díjigényt nem érvényesít, díjat nem oszt fel a jogosultak között, ennek következtében a perbeli felhasználásokra a felhasználó közös jogkezelő útján engedélyt nem szerezhettek volna. A fentieket a periratok szerint a HUNGART által a felperesnek adott tájékoztatás is megerősítette.

**A felperes által becsatolt HUNGART díjelszámolás nem az ott feltüntetett filmek ismételt sugárzása után fizetett díjakat tartalmazza**, hanem a kábeltelevízióktól, valamint az üres képhordozók gyártóitól és importőreitől az ARTISJUS által beszedett - HUNGART-ot megillető - üres képhordozó és kábeltelevízió díjkeret felosztásából a felperesi jogelődre eső díjrész elszámolása. A kötelező közös jogkezelés keretében beszedett átalánydíj tervezőkre eső részét a magyar televíziós és játékfilmek, valamint közvetített színházi előadások díszlet- és jelmeztervezői között a közszolgálati televíziókban sugárzott filmek és közvetített előadások műsoradatai alapján osztják fel, így a filmek sugárzási ideje csak számítási eszközként szolgál a díjfelosztás arányosításához, mivel a tényleges magáncélú másolások és kábeltelevíziós továbbközvetítések adatai nem ismertek.

Megállapítható továbbá, hogy az Szjt. 66.§. (5) bekezdés szerinti felhasználási jogokra (sugárzás vagy más nyilvánossághoz közvetítés, nyilvános előadás, többszörözés, terjesztés) és a filmszerzők ezen jogokból eredő díjigényére a FILMJUS bejegyzése terjed ki („nyilvános előadási díj”, „nyilvánossághoz közvetítési díj”, „terjesztési díj”), azonban a FILMJUS a nyilvántartásba

vétele folytán nem képvisel jelmeztervezőket, díszlettervezőket, illetve egyéb képző- és iparművészeti szerzőket. Ezért a **jelmeztervezők javára az Szjt. 66. §. (5) bek. szerinti díjat a FILMJUS jelenleg nem érvényesít.**

A fentiekből az következik, hogy az Szjt. 66. § (5) bekezdése szerinti elszámolási, illetve jogdíj igényt a jelmeztervező a jelmeze felhasználásával, megfilmesítésével létrejött film sugárzása után – erre kiterjedő közös jogkezelés hiányában – **közvetlenül jogosult érvényesíteni.**

**Összegezve az eljáró tanács válaszát:** A jelmeztervezőket érintő hatályos közös jogkezelési rendszer alapján a szerzői műnek minősülő, filmalkotáshoz készített jelmeztervek és jelmezek felhasználása az Szjt. által kötelező közös jogkezelés körébe utalt magáncélú másolás (üres képhordozó jogdíj - Szjt. 20.§.) és a vezeték útján a nyilvánossághoz való egyidejű, változatlan továbbközvetítés (kábeltelevízió jogdíj - Szjt. 28.§), továbbá a reprodukció (Szjt. 18.§.), valamint kizárólag a közszolgálati televíziók művészeti magazinjaiban bemutatott magyar film- és színházi előadás részletek körében tartozik kétséget kizáróan közös jogkezelés hatálya alá, amelyet jelenleg a HUNGART végez. Az eljáró tanács a HUNGART nyilvántartására vonatkozó adatok és a közös jogkezelői gyakorlat alapján megállapítja, hogy a per tárgyát képező felhasználások (ismételt sugárzás, DVD többszörözés és terjesztés) a perbeli felhasználások idején nem tartoztak, illetve jelenleg sem tartoznak kiterjesztett közös jogkezelés körébe, így azokból eredő díjigényt a felperes közvetlenül jogosult érvényesíteni.

Az eljáró tanács rá kíván mutatni arra, hogy amennyiben az ismételt sugárzás, a DVD többszörözés és terjesztés kiterjesztett közös jogkezelés hatálya alá tartozna a perrel érintett időszakokban, a felperes abban az esetben is jogosult lehet igényét közvetlenül a felhasználóval szemben érvényesíteni az Szjt. 16.§. (6) bekezdése alapján. A **kiterjesztett közös jogkezelés Szjt. 91.§. (1) bekezdésben** rögzített szabályai szerint a felhasználó abban az esetben jogosult a jogkezelő által végzett jogkezelés szempontjából érintett valamennyi jogosult azonos műfajú műveinek felhasználására, ha a jogkezelőtől engedélyt kapott, illetve a vonatkozó jogdíjat megfizette. Díjigényt a jogkezelő a perbeli esetekben nem érvényesített, mivel ezen felhasználásokra vonatkozóan jogkezelést nem végez. Ezen körülményről a periratok szerint a hozzá forduló felperest a HUNGART tájékoztatta. **A perbeli felhasználásokra az alperes sem az érintett közös jogkezelőtől, sem az egyébként számára ismert jogosulttól nem szerzett engedélyt, így megállapítható, hogy a felhasználásokra jogsértően került sor.** Az alperesnek lehetősége lett volna közvetlenül a felperestől engedélyt kérni vagy a felhasználástól tartózkodni. E körben az eljáró tanács hivatkozik az **SZJSZT 14/12. számú** szakvéleményében kifejtett álláspontra is.

Meg kívánja jegyezni az eljáró tanács, hogy a közös jogkezeléssel érintett körben jellemzően nem a jelmeztervek, hanem a filmalkotások, illetve a részüket képező jelmezek kerülnek felhasználásra, így a bírósági kérdésre adott válasz a jelmeztervek mellett kiterjed a jelmezekre is.

#### **Ad. 4**

A fent kifejtettekre tekintettel a jogosultak a perbeli felhasználások körében díjigényüket jelenleg nem érvényesíthetik közös jogkezelő szervezet útján és a felhasználó, így az alperes sem jogosult a művek felhasználására a közös jogkezelőtől történő engedélykéréssel, illetve a közös jogkezelőnek történő díjfizetéssel, így minden esetben a jogosult előzetes engedélyre és külön eseti megállapodás szerinti díj fizetése szükséges.

Díjfizetésre vonatkozó megállapodás hiányában az eljáró tanács a jogosítási gyakorlat során alkalmazott díjtételekből indulhat ki. Tekintettel arra, hogy a tapasztalatok szerint a perbeli felhasználások terén az engedély, így díjfizetés nélküli felhasználás a jellemző a gyakorlatban, így összehasonlító adatok nem állnak az eljáró tanács rendelkezésére.

A perbeli ismételt televíziós sugárzásra vonatkozó jelmeztervezők jogosulti csoportjára irányadó közös jogkezelői díjszabás jelenleg nincs érvényben.

A felperes által csatolt másodperc alapú HUNGART díjszabás (95,-Ft/mp) jelen ügyben nem irányadó, mivel az csak a kulturális magazinműsorokban sugárzott, jellemzően képző- és iparművészeti alkotásokra vonatkozó díjszabás.

A többszörözés és terjesztés felhasználási kört illetően a Filmjus a filmalkotások analóg vagy digitális hordozón (pl.: DVD, Blu-Ray) többszörözött példányonkénti terjesztése után fizetendő jogdíjakról és a felhasználások egyéb feltételeiről szóló hatályos jogdíjközleménye értelmében a filmírók és mozgóképi alkotók részére fizetendő jogdíj a példányonkénti, fogyasztói (ÁFÁ-t magába foglaló) ár 8%-a, vagy a felvételkiadó nettó (ÁFA nélküli) átadási árának (terjesztők számára közzétett katalógusár, PPD) 13%-a, szorozva a filmalkotásból legyártott példányok számával, szorozva a hordozón felhasznált szerzői jogi védelem alatt álló filmalkotás szorozva a hordozón felhasznált szerzői jogi védelem alatt álló filmalkotás (filmalkotások) elfoglalt helyének arányával (a hordozó teljes, használt kapacitásához viszonyítva). Műpéldányonkénti terjesztés esetén ezen jogdíjtételből a jelmeztervezőt is megilletné arányos jogdíjrész. A műpéldányonkénti terjesztésre azonban peradatok nem állnak rendelkezésre, így arra vonatkozóan díjkalkuláció sem végezhető.

**Összegezve az eljáró tanács választát:** a fentiek szempontok mérlegelésével megállapítja az eljáró tanács, hogy a felperes által 17. sorszámú beadványában megjelölt mértékű felhasználásért a felperes által igényelt összesen 100.000,-Ft (2.777,-Ft/sugárzás, 52,68,-Ft/perc) jogdíjösszeg nem tekinthető eltúlzottnak.

Budapest, 2013. szeptember 2.

dr. Rozgonyi Krisztina  
a tanács elnöke

dr. Póka Júlia  
a tanács előadó tagja

Droppa Judit  
a tanács szavazó tagja

Összeállította: Barsvári Tímea